

Sprawozdanie z konferencji Sekcji Socjologii Religii PTS
Religijne wymiary życia społecznego
19-20.09.2012, Kielce

Od kilku lat Sekcja Socjologii Religii PTS organizuje ogólnopolskie konferencje, które licznie gromadzą przedstawicieli środowiska socjologicznego i dyscyplin pokrewnych. Nie inaczej było w tym roku. W dniach 19-20 września odbyła się - tym razem w Kielcach - doroczna Konferencja zatytułowana *Religijne wymiary życia społecznego*. Wielki trud organizacyjny przypadł tym razem Halinie Mielickiej-Pawłowskiej i Marii Sroczyńskiej z Zakładu Socjologii na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach i w jego efekcie kilkudziesięciu badaczy religijności mogło spędzić pełne dwa dni na dysputach socjologicznych w gościnnych i pięknych, historycznych salach Seminarium Duchownego w Kielcach. Godne miejsce obrad tegorocznej Konferencji Sekcji Socjologii Religii nie byłoby dla nas dostępne bez decyzji Ordynariusza Diecezji Kieleckiej Księdza Biskupa prof.dra hab. Kazimierza Ryczana, znanego socjologa religii i teologa, który łączy pasje badawczo-teoretyczne ze sprawowaniem funkcji biskupiej. Tajemnicą pozostaną długie rozmowy profesor Haliny Mielickiej-Pawłowskiej i doktor Marii Sroczyńskiej z Jego Ekscelencją Biskupem Kazimierzem Ryzanem, w wyniku których socjologowie religii przybyli do Kielc z prawie wszystkich ośrodków akademickich w Polsce nie tylko mogli obradować w historycznej sali rektoratu WSD, ale także mieli zapewnione przez Władze Seminarium smaczne obiady i poczęstunek w przerwach obrad. Fakt ten należy odnotować jako zupełnie wyjątkowy w obecnym czasie komercjalizacji nauki i prawie powszechnie występującego „wpisowego” na konferencjach naukowych. Na tej Konferencji wpisowego nie było. Wdzięczność serdeczna dla Księdza Biskupa Kazimierza Ryczana i Władz Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach, reprezentowanych na naszych obradach przez Rektora Seminarium Księdza dra Grzegorza Kaliszewskiego, którego dyskretna troska o dobrostan psychiczny i fizyczny uczestników konferencji spowodowała, że dostojne wnętrza historycznych obiektów stały się dla nas na dwa dni przyjaznym i komfortowym miejscem intelektualnej przygody. A zgromadzili się tutaj naukowcy z całej Polski, o czym świadczą ich afiliacje, które wymieniam w alfabetycznym porządku podając nazwy miast i skróty ośrodków akademickich: Katowice(UŚ), Kielce(UJK), Kraków(UJ,UP), Lublin(KUL), Łomża(WSZiP), Olsztyn(UWM), Poznań(UAM), Rzeszów (URz, PRz), Szczecin(USz), Wrocław (UWr), Warszawa (CMJPII, ISKK, SGGW,SGH,UKSW,UW). Międzynarodowy wymiar konferencji zapewniła obecność i referat doc.dra Michaela Hainza z Institut für Gesellschaftspolitik der Hochschule für Philosophie z Monachium.

Konferencja rozpoczęła się o godz. 9 powitaniem uczestników przez prof. Halinę Mielicką-Pawłowską z UJK Kielce, zaś uroczystego otwarcia konferencji dokonała prof. Maria Libiszowska-Żółtkowska – Przewodnicząca Sekcji Socjologii Religii PTS oraz zącny gospodarz miejsca naszych obrad – Ks.bp.prof. Kazimierz Ryczan. Przewodnicząca przedstawiła krótkie *résumé* z dokonań Sekcji w okresie od zeszłorocznej konferencji (Kraków, wrzesień 2011), przywołała Osobę Ś.P. Profesora Edwarda Ciupaka zmarłego 21.10.2011r. i Jego pamięć uczciliśmy minutą ciszy. Duża część wystąpienia Profesor Libiszowskiej miała charakter laudacji dedykowanej Biskupowi Ordynariuszowi z okazji jubileuszu siedemdziesięciolecia. Maria Libiszowska-Żółtkowska podkreśliła rolę Biskupa Ryczana w środowisku socjologów religii w Polsce i jego dorobek naukowo-badawczy w zakresie tej subdyscypliny. Jubilatowi wręczono piękny bukiet kwiatów, a wszyscy uczestnicy zaśpiewali *Plurimos Annos*.

Pierwsza sesja, zatytułowana ***Współczesne wymiary religii i religijności*** (moderacja Maria Libiszowska-Żółtkowska) obejmowała cztery referaty pokazujące zróżnicowanie współczesnej religijności zarówno w Polsce, jak i w świecie, historyczną trwałość procesów pluralizacji religijnej, współczesne tendencje sekularyzacyjne i desekularyzacyjne, a także wielowymiarowość podejść badawczych w analizowaniu zjawisk religijnych. W nawiązaniu do jubileuszu Biskupa Kazimierza Ryczana jeden z referentów przedstawił socjologiczny dorobek Jubilata. Kolejność prezentacji była następująca: **ks. dr hab. Kazimierz Święs, KUL, *Socjologia religii w ujęciu ks. bpa Kazimierza Ryczana***; **prof. dr hab. Andrzej Wójtowicz, SGGW, *Religie globalne: zróżnicowania i dynamika zmian***; **ks. prof. dr hab. Janusz Mariański, KUL, *Wiara i wierzenia Polaków – analiza socjologiczna***; **dr Paweł Grygiel, URz, *Niedzielne praktyki religijne polskich katolików w świetle 20-letnich badań longitudinalnych***. W dyskusji odniesiono się do referatów J. Mariańskiego, A. Wójtowicza i P. Grygiela zwracając m.in. uwagę na zmianę zakresów znaczeniowych kluczowych zmiennych niezależnych uwzględnianych w badaniach longitudinalnych.

Po rekreacyjnej przerwie ze smakowitymi ciasteczkami i pachnącą kawą rozpoczęła się sesja ***Społeczne konteksty religijności współczesnej***, moderowana przez Janusza Mariańskiego. Jej układ tematyczny i personalny był następujący: **prof. UP dr hab. Piotr Stawiński, UP w Krakowie, *Socjologia zbawienia. Myśl społeczna purytanizmu amerykańskiego a współczesność***; **ks. prof. UKSW dr hab. Sławomir Zaręba, UKSW, *Civil religion jako narodowo-religijna ideologia i instrument polityczny***; **prof. dr hab. Irena Borowik, UJ, *Religia i etniczność w warunkach zróżnicowania na współczesnym Krymie***; **doc. dr Michael Hainz SJ, Institut für Gesellschaftspolitik der Hochschule für Philosophie, Monachium, *Religia a gospodarka w Polsce. Szkic ich wzajemnych stosunków i ich wpływ na poziom religijności***; **dr Tomasz Żukowski, CMJPII w Warszawie, *Modernizacja/ ewolucja współczesnej Polski a religijność Polaków***. Niewielki czas, jaki

pozostał na dyskusję wypełniły pytania na temat związku religii i etniczności na Krymie oraz ciągłości i przemian religijności we współczesnej Polsce. Dyskusję kontynuowano w trakcie przerwy obiadowej okraszając ją smakowitymi daniami zaserwowanymi uczestnikom konferencji w seminaryjnej stołówce.

Kolejna sesja, rozpoczęta o godz.15, dotyczyła ***Funkcji społecznych religii zinstytucjonalizowanej*** a moderowała ją Irena Borowik. Wygłoszono tym razem sześć referatów : **dr hab. Stella Grotowska,UWr**, *Perspektywa gender studies w badaniach nad religijnością*; **ks. prof. URz dr hab. Witold Jedynak,URz**, *Powstanie dużego miasta a organizacja struktur parafialnych na przykładzie Rzeszowa*; **dr Wioletta Szymczak,KUL**, *Religijność a zaangażowanie społeczne z perspektywy badań jakościowych*; **dr Danuta Krześniak Firlej, dr Waldemar Firlej,UJK**, *Piśmiennictwo księży Diecezji Kieleckiej w latach 1918-1939*; **dr Agnieszka Zduniak,UWM w Olsztynie**, *Komunikacja religijna i jej rola we współczesnym społeczeństwie w ujęciu Huberta Knoblaucha*; **mgr Agnieszka Dobrzyńska, CMJPII w Warszawie**, *Rola mediów i Kościoła w kształtowaniu społecznej opinii Polaków*. Obszerna problematyka podjęta w tej sesji pokazała zróżnicowanie spojrzeń na społeczne funkcje religii zinstytucjonalizowanych w zależności od perspektyw badawczych i odniesień teoretycznych, a także rodzaju źródeł, przyjętej perspektywy czasowej (*time perspective*), jednostek analizy i poziomu agregowania danych. W dyskusji pogłębiono wątki zróżnicowania a zarazem komplementarności perspektyw badawczych.

Czwarta sesja naszej konferencji przebiegała pod hasłem ***Zróżnicowana religijność w polskiej przestrzeni społecznej*** i jej moderatorem był Wojciech Świątkiewicz. Wygłoszono w niej następujące referaty: **prof. UJK dr hab. Halina Mielicka-Pawłowska, UJK**, *Religijność zorientowana ekologicznie*; **dr Anna Królikowska,USz**, *Religia w kulturze codzienności*; **dr Marek Dziewiarski,UŚ**, *Duchowość, pamięć, tożsamość narodowa w lokalnej konfiguracji. Przypadek grekokatolików z Chrzanowa*; **dr Elżbieta Ptak,UJK**, *Stosunki polsko-żydowskie w wybranych miastach Kielecczyny w czasach II Rzeczypospolitej*; **dr Katarzyna Tempczyk**, *Społeczno-polityczny kontekst początków ordynacji kobiet w wybranych Kościołach chrześcijańskich*. W kilkunastominutowej dyskusji zadano pytania wszystkim referentom – np. dr Marek Dziewiarski był proszony o doprecyzowanie znaczenia enklawy grekokatolików w Chrzanowie koło Ełku dla świadomości narodowej zbiorowości Ukraińców rozproszonych na terenie Warmii i Mazur, dr Elżbieta Ptak wyjaśniała zasady doboru respondentów w czterech miastach Kielecczyny i sposób prowadzenia wywiadów z osobami w bardzo podeszłym wieku, prof. Halina Mielicka uszczegóławiała relacje pomiędzy religijnością i ruchami ekologicznymi. Dyskutanci formułowali również uwagi pod adresem ujęć problematyki przyjętych przez referentów - np. w odniesieniu do referatu *Religia w kulturze codzienności* J.Mariański zgłosił wątpliwość

dotyczącą adekwatności implementacji teoretycznego zaplecza filozofii fenomenologicznej do badań relacji religii i codzienności.

Ostatnim punktem programu pierwszego dnia konferencji, tak obfitego w referaty i dyskusje, była podniosła **Uroczystość Jubileuszowa Profesor Marii Libiszowskiej-Żółtkowskiej**, prowadzona przez Wiceprzewodniczącą Sekcji. Szanownej Jubilatce złożyliśmy życzenia w różnorodnej formie i treści. Było wystąpienie prof. Janusza Mariańskiego z KUL, który – ze swadą i elegancją - przedstawił drogę życiową i naukową Jubilatki, następnie z serdecznymi słowami wystąpiła prof. Irena Borowik z UJ i wręczyła Jubilatce dedykowaną Jej książkę, złożoną z 28 opracowań (pod redakcją I.Borowik) pt. *W poszukiwaniu ciągłości i zmiany. Religia w perspektywie socjologicznej*. Nie mniej serdeczne przesłanie skierował do Jubilatki prof. Andrzej Wójtowicz z SGGW, przewodniczący naszej sekcji w latach 1997-2005. W tej serdecznej tonacji, dodatkowo uzupełnionej bukietami pięknych kwiatów, wystąpiły prof. Halina Mielicka-Pawłowska i dr Maria Sroczyńska z UJK w Kielcach oraz dyrektor Instytutu Socjologii UŚ prof. Wojciech Świątkiewicz w towarzystwie dra Andrzeja Górnego. Pokażnych rozmiarów *List Gratulacyjny* odczytała Wiceprzewodnicząca Sekcji prof. Elżbieta Firlit (SGH) w towarzystwie dra Pawła Grygiela z URz. Gromkie *Plurimos Annos* zaśpiewane przez kilkadziesiąt osób, wielkie brawa i wspólny toast wzniesiony kieliszkiem wytwornego trunku dopełniły całość Benefisu Jubileuszowego Przewodniczącej Sekcji Socjologii Religii prof. Marii Libiszowskiej-Żółtkowskiej.

Obrady drugiego dnia Konferencji rozpoczęły się już o godz.9 rano sesją **Polityczne i ekonomiczne aspekty religii i wiary religijnej** (moderacja: Elżbieta Firlit). Przedstawiono sześć interesujących referatów: **Prof. dr hab. Wojciech Świątkiewicz,UŚ**, *Katolickie media: deficyt partycypacji i wzory uczestnictwa*; **dr Małgorzata Zawila,UJ**, *Religia, bohater i naród. Posmoleńskie dyskursy medialne*; **dr Monika Adamczyk,KUL**, *Praktyki religijne jako jeden z czynników tworzenia zasobów kapitału społecznego w Polsce*; **ks. mgr Wojciech Sadłoń,UKSW, ISKK**, *Religijny kapitał społeczny. Kościół katolicki a kapitał społeczny w społecznościach lokalnych*; **ks.dr Dariusz Tułowiecki,WSZiPw Łomży**, *Opinie młodzieży północnego Mazowsza na temat współczesnych relacji państwo-Kościół oraz publicznego finansowania inicjatyw kościelnych. Raport z badań*; **mgr Marcin Choczyński,UKSW**, *Wartości religijne wobec wartości demokratycznych*. W trakcie dyskusji zadano pytania do każdego referatu, jednak ograniczony czas dyskusji nie pozwolił na rozwinięcie wielu ciekawych konstatacji, jakie sformułowali Referenci. Kolejną sesję tematyczną prowadził Andrzej Wójtowicz i jej problematyka ogniskowała się wokół **Problemów wychowania religijnego nowych pokoleń**. Referentami byli : **ks. dr Sławomir Chrost,UJK**, *Immanentna transcendencja - nowa religijność? Kilka uwag o duchowości współczesnych studentów*; **dr Maria Sroczyńska,UJK**, *Problemy socjalizacji religijnej młodzieży (przypadek rites de*

passage); **dr Andrzej Górny, UŚ**, **dr Anna Sobczyk, UiAM**, *Wielkie świętowanie małych artystów. Obraz niedzieli w pracach plastycznych dzieci*; **lic. Natalia Szałkowska, Piotr Gąsienica-Daniel, UJ**, *Funkcje i definicje religii oraz stosunek do Kościoła rzymskokatolickiego w opinii młodzieży zdystansowanej do religii*; **Paweł Gierech, CMJPII w Warszawie**, *Ile wspólnoty, ile mistyki, ile instytucji... - o postrzeganiu Kościoła katolickiego przez Polaków*. Po ich prezentacji rozgorzała wielowątkowa dyskusja, której pytania relatywnie najczęściej dotyczyły referatu Andrzeja Górnego i Anny Sobczyk, którzy w relacjonowanych badaniach wykorzystali stosunkowo rzadko uwzględniane przez socjologów źródła informacji jakimi są rysunki wykonane przez dzieci, oraz referatu Pawła Gierecha i zasadności wyodrębniania wymiaru mistycznego w analizach dotyczących postrzegania instytucji Kościoła katolickiego przez Polaków.

Przerwa obiadowa tego dnia była przeznaczona nie tylko na smaczny posiłek w seminaryjnej stołówce, ale również na zwiedzanie jednego z najcenniejszych zabytków Kielc - Bazyliki Katedralnej Wniebowzięcia NMP, barokowej świątyni z pozostałościami stylu romańskiego, zlokalizowanej na Wzgórzu Zamkowym w samym centrum miasta. Przewodnikiem był znamienity znawca problemu, historyk sztuki, dyrektor Muzeum Diecezjalnego w Kielcach – ks.dr Paweł Tkaczyk.

Ostatnia, siódma sesja, zatytułowana **Religijny wymiar moralności** rozpoczęła się o godz.15:15. Jej moderatorem była Halina Mielicka-Pawłowska, zaś referaty wygłosili: **ks. dr hab. Witold Janocha, KUL**, *Religijność osób niepełnosprawnych*; **dr Tadeusz Sakowicz, UJK**, *Moralność religijna przestępców w kontekście życia rodzinnego i uwarunkowań społecznych*; **dr Artur Grzesik, PRz**, **dr Paweł Grygiel, URz**, *Uwarunkowania przekonań i praktyk religijnych w populacji osób starszych*; **ks. dr Marek Jeżowski, KUL**, *Dążenie do doskonałości pielgrzymów do Częstochowy*; **dr Grzegorz Adamczyk, KUL**, *Orientacje moralno-religijne Polaków. Na podstawie badań socjologicznych*; **ks. mgr Jarosław Kozak, KUL**, *Postawy moralne studentów w warunkach zmiany ustrojowe*; **ks. mgr Marcin Rola, KUL**, *Świadomość moralna maturzystów lubelskich*. Problematyka referatów spotkała się z szerokim odzewem w trakcie półgodzinnej dyskusji.

Dwudniowe obrady podsumowała syntetycznie Przewodniczącą Sekcji Socjologii Religii PTS prof. Maria Libiszowska-Żółtkowską, która wypunktowała zarówno walory merytoryczne, jak i integracyjne Konferencji. Podziękowała jeszcze raz za gościnę Kieleckiemu Seminarium Duchownemu, Koleżankom z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach - Halinie Mielickiej-Pawłowskiej i Marii Sroczyńskiej oraz wszystkim uczestnikom.

Merytoryczny dorobek tegorocznej Konferencji Sekcji Socjologii Religii, który z całą odpowiedzialnością można uznać za interesujący poznawczo i aplikacyjnie, będzie niebawem dostępny szerszemu audytorium, bowiem prawie bezpośrednio po jej zakończeniu rozpoczęły się prace nad przygotowaniem publikacji do druku.

Elżbieta Firlit